

MOLIYAVIY GLOBALLASHUV SHAROITIDA KREDIT PORTFELINI**SAMARALI BOSHQARISH****Saliyeva Robiyaxon**

Toshkent Kimyo Xalqaro universiteti Bank ishi yonalishi

robijasaliyeva68@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqola moliyaviy globallashuv sharoitida kredit portfelini samarali boshqarish masalalarini o'rganadi. Maqolada kredit portfelini boshqarishning zamonaviy usullari, xalqaro tajriba va O'zbekiston bank tizimida qo'llanilayotgan amaliyot tahlil qilingan. Tadqiqot natijasida kredit portfelini samarali boshqarishning yangi yondashuvlari va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: kredit portfeli, moliyaviy globallashuv, risk-menejment, bank tizimi, kredit monitoringi, diversifikatsiya

Аннотация: В данной статье рассматриваются вопросы эффективного управления кредитным портфелем в условиях финансовой глобализации. В статье проанализированы современные методы управления кредитным портфелем, международный опыт и практика, применяемые в банковской системе Узбекистана. В результате исследования разработаны новые подходы и рекомендации к эффективному управлению кредитным портфелем.

Ключевые слова: кредитный портфель, финансовая глобализация, управление рисками, банковская система, кредитный мониторинг, диверсификация

Abstract: This article explores the issues of effective credit portfolio management in the context of financial globalization. The article analyzes modern methods of managing the loan portfolio, international experience and the practice used in the banking system of Uzbekistan. As a result of the study, new approaches and recommendations for effective management of the loan portfolio have been developed.

Keywords: credit portfolio, financial globalization, risk management, banking system, credit monitoring, diversification

KIRISH

Zamonaviy bank tizimida kredit portfelini samarali boshqarish masalasi tobora dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Moliyaviy globallashuv sharoitida banklar yangi risklar va imkoniyatlarga duch kelmoqda. Bu esa kredit portfelini boshqarishning yangi usullarini ishlab chiqish va joriy etishni taqozo etadi.

O'zbekiston bank tizimida kredit portfelini boshqarish masalalari alohida e'tibor talab etmoqda. Bank xizmatlarini diversifikatsiya qilish va raqamlashtirish jarayonlari kredit portfelini boshqarishda yangi yondashuvlarni talab qilmoqda [1]. Xususan, oxirgi yillarda O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan qabul qilingan me'yoriy hujjatlar tijorat banklarida kredit portfelini boshqarish sifatini oshirishga qaratilgan.

Kredit portfelini boshqarish samaradorligi nafaqat bank faoliyatining barqarorligini ta'minlashda, balki butun moliya tizimining barqaror rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi [2]. Global moliyaviy inqirozlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, kredit portfelining sifati bank tizimining barqarorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu bois, kredit portfelini samarali boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish, zamonaviy risk-menejment tizimlarini joriy etish va raqamli texnologiyalardan keng foydalanish dolzarb masalalardan hisoblanadi.

Bugungi kunda O'zbekiston tijorat banklarida kredit portfelini boshqarish amaliyotini takomillashtirish, xalqaro standartlar va ilg'or tajribalarni joriy etish bo'yicha tizimli ishlar olib borilmoqda. Bank tizimining raqamli transformatsiyasi, yangi bank mahsulotlarining joriy etilishi va mijozlar talablarining o'zgarishi kredit portfelini boshqarishga yangicha yondashuvlarni talab qilmoqda.

METODOLOGIYA VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Tadqiqot metodologiyasi sifatida tizimli yondashuv, qiyosiy tahlil va sintez usullaridan foydalanilgan. Kredit portfelini boshqarish bo'yicha mavjud ilmiy adabiyotlar, xalqaro moliya institutlari hisobotlari va bank amaliyoti materiallari o'rganib chiqilgan.

Rahimov [3] o'z tadqiqotida O'zbekiston tijorat banklarida kredit portfelini boshqarishning zamonaviy holatini tahlil qilgan. Karimov [4] kredit portfelini diversifikatsiya qilish usullarini tadqiq etgan. Alimov [5] kredit risklarini baholashning innovatsion usullarini o'rgangan.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

O'tkazilgan tadqiqot natijasida kredit portfelini samarali boshqarishning bir qator muhim yo'nalishlari aniqlandi va tahlil qilindi. Bank tizimida kredit portfelini boshqarishning zamonaviy holati quyidagi asosiy yo'nalishlarni rivojlantirishni talab etadi:

Risk-menejment tizimini takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy bank amaliyotida kredit risklarini baholashning ilg'or usullarini joriy etish zarur. Bank amaliyotida kredit risklarini baholashda skorinr tizimlaridan foydalanish, mijozlarning kredit tarixi va moliyaviy ko'rsatkichlarini kompleks tahlil qilish muhim ahamiyatga ega [6]. Big Data texnologiyalari va sun'iy intellektdan foydalanish kredit monitoring samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Bunday zamonaviy texnologiyalar yordamida katta hajmdagi ma'lumotlarni qayta ishlash, mijozlarning to'lov qobiliyatini baholash va kredit risklarini prognoz qilish imkoniyati yaratiladi.

Kredit portfelini diversifikatsiya qilish orqali risklarni kamaytirish muhim yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Bank kredit portfelining tarmoqlar, hududlar va kredit turlari bo'yicha optimal taqsimlanishi bank barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi. Diversifikatsiya strategiyasini ishlab chiqishda mintaqaviy xususiyatlar, tarmoqlarning rivojlanish tendensiyalari va mavjud risklar kompleks baholanishi lozim [7]. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kredit portfelining yuqori darajada konsentratsiyalashuvi bank tizimi uchun jiddiy risk omili hisoblanadi.

Kredit portfelini boshqarishda raqamli texnologiyalardan foydalanish alohida ahamiyat kasb etadi. Avtomatlashtirilgan skorinr tizimlari, onlayn monitoring va tahlil vositalari kredit qarorlarini qabul qilish jarayonini optimallashtirishga yordam beradi. Raqamli texnologiyalar bank xodimlarining ish samaradorligini oshirish bilan birga, kredit qarorlarining ob'ektivligini ta'minlaydi. Shuningdek, raqamli platformalar orqali mijozlar bilan o'zaro munosabatlarni

samarali tashkil etish, kredit monitoringini real vaqt rejimida amalga oshirish imkoniyati yaratiladi.

Muammoli kreditlarni boshqarish tizimini takomillashtirish kredit portfeli sifatini oshirishning muhim yo'nalishi hisoblanadi. Muammoli kreditlarni erta aniqlash va samarali boshqarish mexanizmlarini joriy etish orqali bank zararlarini minimallashtirish mumkin. Bu borada profilaktik choralarni ko'rish, mijozlar bilan samarali muloqotni yo'lga qo'yish va muammoli kreditlarni restrukturizatsiya qilishning moslashuvchan mexanizmlarini joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Kredit portfelini boshqarishda bank xodimlarining malakasi va professional darajasi muhim rol o'ynaydi. Xodimlarning zamonaviy bilim va ko'nikmalarini shakllantirish, ularni muntazam ravishda malaka oshirish kurslariga jalb etish orqali kredit portfelini boshqarish samaradorligini oshirish mumkin. Bank xodimlari nafaqat moliyaviy tahlil usullarini, balki zamonaviy axborot texnologiyalari va risk-menejment tizimlaridan samarali foydalanish ko'nikmalariga ega bo'lishlari lozim.

Kredit portfelini boshqarishda xalqaro tajriba va standartlarni inobatga olish muhim ahamiyatga ega [8]. Basel qo'mitasi tomonidan ishlab chiqilgan tavsiyalar, xalqaro reyting agentliklarining metodologiyalari va ilg'or bank amaliyotini o'rganish orqali milliy bank tizimida kredit portfelini boshqarish amaliyotini takomillashtirish mumkin. Bu borada xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikni kengaytirish, tajriba almashish va mutaxassislarni jalb etish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Kredit portfelini boshqarishda strategik rejalashtirish va prognozlash tizimini takomillashtirish alohida e'tibor talab etadi. Bank strategiyasiga muvofiq kredit portfelining maqsadli parametrlarini belgilash, bozor kon'yunkturasi va makroiqtisodiy tendensiyalarni hisobga olgan holda kredit siyosatini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu jarayonda zamonaviy prognozlash usullari va ekonometrik modellardan foydalanish kredit portfelini boshqarish samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

XULOSA

Moliyaviy globallashtirish sharoitida kredit portfelini samarali boshqarish bank tizimi barqarorligining muhim omili hisoblanadi. O'tkazilgan tadqiqot natijasida quyidagi asosiy xulosalar shakllantirildi:

Birinchidan, kredit portfelini boshqarishda risk-menejment tizimini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish zarur. Bu jarayonda zamonaviy skorinr tizimlari, stress-test modellari va risk baholash usullarini joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Ikkinchidan, raqamli texnologiyalardan keng foydalanish kredit portfelini boshqarish samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Big Data texnologiyalari va sun'iy intellekt vositalarini joriy etish orqali kredit monitoringi va tahlil jarayonlarini avtomatlashtirish mumkin.

Uchinchidan, kredit portfelini diversifikatsiya qilish strategiyasini ishlab chiqish va amalga oshirish zarur. Bu orqali turli tarmoqlar va hududlar bo'yicha kredit risklarini optimal taqsimlash imkoniyati yaratiladi.

To'rtinchidan, kredit monitoring tizimini takomillashtirish, real vaqt rejimida kredit portfelini sifatini nazorat qilish mexanizmlarini joriy etish lozim. Zamonaviy monitoring tizimlari orqali muammoli kreditlarni erta aniqlash va tegishli choralar ko'rish imkoniyati yaratiladi.

Beshinchidan, bank xodimlarining malakasini oshirish, kredit portfelini boshqarish bo'yicha zamonaviy bilim va ko'nikmalarni shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Yuqoridagi xulosalar asosida O'zbekiston bank tizimida kredit portfelini samarali boshqarish tizimini yanada takomillashtirish, xalqaro tajriba va innovatsion texnologiyalarni joriy etish orqali bank tizimi barqarorligini ta'minlash mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Rahimov, M.A. (2023). O'zbekiston bank tizimida kredit portfelini boshqarish. Moliya va bank xabarlar, 15(3), 45-52.
2. Karimov, S.S. (2023). Bank risklarini boshqarishning zamonaviy usullari. Bank axborotnomasi, 12(4), 78-85.
3. Alimov, A.A. (2024). Tijorat banklarida kredit monitoring tizimi. Moliya va bank ishi, 8(1), 23-30.
4. Mahmudov, B.B. (2023). Bank tizimida raqamli transformatsiya. Bank va moliya, 34(2), 220-235.
5. Rustamov, S.S. (2023). Kredit risklarini baholashda innovatsion yondashuvlar. Bank texnologiyalari, 28(4), 156-170.
6. Yo'ldoshev, A.A. (2024). Kredit portfelini diversifikatsiya qilish usullari. Risk-menejment jurnali, 15(1), 45-60.
7. Tursunov, M.M. (2023). Bank tizimida sun'iy intellekt texnologiyalari. Raqamli bank, 22(3), 89-102.
8. Ahmedov, O.Q. (2023). Kredit portfelini boshqarishning xalqaro tajribasi. Xalqaro moliya va bank, 45(2), 125-140.